

INTERVJUREFERAT – BENEDICTE BJØRNLAND

Intervju av:	Benedicte Bjørnland, politidirektør
Sted:	Tollbugata 12, Oslo
Tid:	Kl. 9:00 – 10.30, 8. desember 2021
Digitalt eller fysisk:	Digitalt
Leder av intervjuet:	Tone Fløtten, kommisjonsmedlem
Øvrige deltagere som deltok fysisk:	Kristin Rande, Anne Grødem, Frode Veggeland og Ida Skirstad Pollen fra sekretariatet.
Øvrige deltagere som deltok digitalt:	Toril Johansson og Per Arne Olsen fra kommisjonen. Erik Sundet fra PwC.
Ev. bisittere	Ingen

PRESISERING OM REFERATET

Dette referatet er utarbeidet i dialog form og er en gjengivelse av det som ble sagt under intervjuet, med enkelte språklige justeringer. Spørsmål og bemerkninger fra kommisjonen fremkommer i fet skrift.

INNLEDNING AV INTERVJUET

Tone Fløtten ønsket velkommen og presenterte deltagere til stede.

Ida Skirstad Pollen informerte om praktiske og rettslige rammer for intervjuet:

- Det er satt av 1,5 timer til intervjuet.
- Det tas lydopptak av samtalen og det skrives referat fra samtalen. Referatet vil bli forelagt deg for gjennomlesning så snart det er renskrevet, og du kan da komme med eventuelle korrigeringer/suppleringer. Det er ikke tanken da at det skal være en ny forklaring.
- Lydopptaket og referatet er kommisjonens interne dokumenter, og det vil i utgangspunktet ikke bli gitt innsyn i dette materialet så lenge kommisjonen arbeider. Offentleglova gjelder og det er derfor en plikt til å vurdere meroffentlighet. Etter overlevering vil det vurderes meroffentlighet i sentrale referater. Etter avlevering av kommisjonens arkiv er det Arkivverket er det de som forvalter innsyn i kommisjonens

arkiv.

- Du har plikt til å forklare deg for kommisjonen. Det følger av forskrift at «[e]nhver som utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan underlagt Kongens instruksjonsmyndighet plikter å gi Koronakommisjonen den informasjon som er nødvendig for at kommisjonen kan utføre sitt arbeid i henhold til mandat».
- Det kan reises spørsmål om den som har forklaringsplikt overfor en granskingskommisjon kan straffes for å forklare seg bevisst uriktig etter straffeloven (2005) § 221 første ledd bokstav c.
Kommisjonen mener at den ikke er et forvaltningsorgan som utøver offentlig myndighet, og at det derfor ikke er straffbart å forklare seg bevisst uriktig for kommisjonen.

Det pekes imidlertid på at det kan være noe tvil om denne konklusjonen, og vi vil uansett oppfordre deg til å snakke sant.

- Du kan forklare deg også om taushetsbelagte forhold. (Se lov om informasjonstilgang for Koronakommisjonen (koronakommisjonsloven) § 2.) Og det du forklarer deg om –som er taushetsbelagt – har vi som er til stede her taushetsplikt om. (Forvaltningsloven §§ 13 til 13 f, jf. lovens § 3.)
- Det presiseres at opplysninger fra samtalen vil kunne bli vist til i den endelige rapporten. Kommisjonen vil følge praksis fra tidligere granskingskommisjoner: I utgangspunktet er det kun leder som vil bli navngitt. Dette innebærer likevel ikke en garanti for at ikke også andre personer kan bli identifisert ut fra konteksten i rapporten.
- Vi vil sterkt oppfordre deg til ikke å spre videre det som blir snakket om under dette intervjuet. Det vil svekke verdien av senere eventuelle forklaringer, og kunne være forstyrrende for den arbeidsroen kommisjonen trenger.
- Kommisjonen har adgang til å behandle personopplysninger uten samtykke, og er for øvrig bundet av personopplysningsloven.

Benedicte Bjørnland hadde ingen merknader eller spørsmål til de praktiske og rettslige rammene for intervjuet.

FORKLARING

Hva er det aller viktigste budskapet fra deg til kommisjonen?

Vi har ikke oppfattet oss som en hovedaktør i denne krisen, men vi har blitt truffet av den. Politiets rolle i forbindelse med innføringen av grensekontroll har i særdeleshet vært svært krevende for oss. Det har ikke gått på stumpene løs, men det har utfordret oss som politidirektorat. Det som et viktig læringspunkt for meg har vært vår rolle som direktorat i en nasjonal krise som egentlig ikke er vår egen, men hvor vi treffes i betydelig grad. Vi har hatt krisestab siden vi stengte ned i mars 2020. Vi er egentlig ikke rigget for det. Det er kanskje ikke det viktigste læringspunktet, men der må vi innrette oss annerledes i fremtiden. Det kommer til å påvirke vårt organisasjonsutviklingsarbeid internt.

Samfunnet for øvrig tenker kanskje at grensekontroll er noe politiet gjør, men det å innføre indre Schengen grensekontroll har vi ikke logistikk for. Vi hadde ikke plasser hvor folkene våre kunne oppholde seg. Det fantes ikke en egnet logistikk som var på plass. Det har vært en spagatøvelse, men jeg synes vi har løst det. Det er et læringspunkt jeg ønsker å formidle.

Et annet læringspunkt knytter seg til behovet for tverrsektorielle risikovurderinger. Når vi innfører et tiltak i vår sektor, hvordan slår det inn i andre sektorer og hvile konsekvenser får det for deres oppgaveløsning?

Kan du kort beskrive styringsdialogen med JD for oss?

Vi har styringsdialogmøter. I denne krisen har det vært hyppige møter hvor vi har fått komme inn i forkant når det har vært mulighet for det, med tanke på regelendringer. Regelendringene kom hyppig. I en periode kom det flere ganger i uken. Vår dialog med JD har vært tett, god og tillitsfull.

Er det hyppighet som er den største forskjell fra vanlig?

Ja. Jeg vil si hyppighet har vært den største forskjellen. Vi har i hovedsak møtt politiavdelingen og ekspedisjonssjef Unni Gunnes i departementet. Det er ikke alltid de samme personene som har deltatt i møtene, men det har vært en rød tråd hele veien. Jeg har lyst til å berømme departementet for både fleksibilitet og vilje til å lytte til oss, selv om de ikke alltid har fått gjennomslag. De har vært lydhøre for hva vi har stått i, og et ønske om å hjelpe oss med tanke på regelverksutvikling.

Er det spesielle områder hvor de ikke har fått gjennomslag?

Det aner meg at de har lyttet godt til oss når vi har sagt at endringer kommer veldig hyppig. I perioder har det vært endringer i innreisereglementet. Når grensekontrollen ble gjeninnført, kom regelverksendringer veldig hyppig. Der oppfatter jeg at de ikke alltid fikk gjennomslag i regjering, men det blir å spekulere all den tid regjeringskonferanser ikke er en arena jeg deltar på. Jeg kjenner ikke regjeringens indre liv, men jeg skjønner at de har stått i et betydelig spenn med vanskelige avveininger. Hos oss har det handlet om regelendringer som skal forstås av førstelinjemannskapene våre. Det har hendt at de har gått av en vakt og så har det kommet regelverksendringer når de går på ny vakt. Det har ikke vært slik hele tiden, men i perioder. Det har ikke vi vært rigget for, så vi har innført kompenserende tiltak med andrelinje og tredje linje, dvs. støttefunksjoner for førstelinjen vår for å hjelpe dem med

regelverkstolkning og -forståelse. Jeg har opplevd at det har vært forståelse fra eget departement for at dette er krevende. I den store oppgaveløsningen har man tenkt at det får briste eller bære. Det har definitivt utfordret oss.

Hvordan er forholdet mellom de overordnede målsetningene for politiet og utvikling av politietaten og de oppgaver dere har ivaretatt underveis i pandemien? Hva er forholdet mellom ordinærdriften og pandemidriften?

Jeg har inntrykk av at vi i stort har håndtert samfunnsoppdraget vårt som er trygghet, lov og orden. Min største bekymring har vært hvis vi skulle få en stor krise i krisen. Jeg opplever at vi har vært strukket. Vi har fått til sammen 500 forsterkningsressurser, men vi hadde ikke maktet dette oppdraget uten bistand fra Heimevernet, Toll og Sivilforsvaret. Uten Heimevernet hadde ikke dette gått. Øst-politidistrikt har nok i særdeleshet merket at det har gått utover anen oppgaveløsningen uten at det har vært dramatisk. Vi har også omprioritert ressurser fra Politiets utlendingsenhet (PU). Migrasjon har avtatt med pandemien, så vi har kunnet bruke de ressursene med god samvittighet. Utrykningspolitiet (UP) har også blitt brukt. De har gitt uttrykk for at deres tilstedeværelse på vei, og det forebyggende arbeidet de gjør der, har vært skadelidende. Jeg har ikke statistikk per nå som for eksempel kan underbygge at det er flere drepte i trafikken i denne perioden, men det har vært rapporteringer om hastighetsovertredelser hvor man har sett videoer i etterkant. Jeg sitter ikke igjen med et inntrykk av at dette på dramatisk vis har gått utover oppgaveløsningen til UP.

Har dere på noe tidspunkt underveis i pandemien informert JD om vesentlig risikoer eller avvik i PODs oppgaver slik de fremkommer av tildelingsbrev og instruks?

Etterretningsstøtten vår har forhåpentligvis vært god beslutningstøtte for JD, både gjennom politiets årlige trusselvurdering og gjennom våre løpende etterretningsoppsummeringer som viser hvordan kriminaliteten kan dreie, og hva som bør vies særlig oppmerksomhet. Det er vår viktigste beslutningstøtte til departementet. Vi har erfart et dypp i kriminalitet i den innledende fasen av pandemien, særlig når samfunnet ble stengt ned. Parallelt med dette har vi hatt en særlig bekymring for sårbare grupper, barn og unge og vold i nære relasjoner. Det har vi beskrevet som et område vi har vært spesielt bekymret for.

Har dere fremmet forslag om mulige korrigerende tiltak? I så tilfelle – hva ble resultatet?

Det paradoksale er at vi har jobbet godt med straffesaksavvikling. Det har ikke vært et ustrakt behov for korrigerende tiltak, annet enn at vi har gjort det vi kan. Det har vært avbøtende tiltak for å fange opp barn og unge som vi har fryktet kan ha vært særlig utsatt for vold og overgrep i denne perioden. Det er gjort avbøtende tiltak både tverrsektorielt og innad i egen etat. Det er også gjort avbøtende tiltak fra for eksempel riksadvokaten som har gitt føringer for hvordan man kan ta tilrettelagte avhør via video. Altså er det åpnet opp og tilrettelagt for større fleksibilitet i hvordan vi kan løse oppgavene knyttet til særlig sårbare barn og unge.

Har dere lykket med omleggingen? Har det fungert?

Ja, et godt stykke på vei. Vi får ikke fasitsvaret enda. Når vi ser på hvor lang tid det går fra et overgrep har skjedd til det meldes fra, fra gjerning til anmeldelse. Det går i snitt 6 år fra

hendelse til anmeldelse når det gjelder voldtekt av barn under 14 år. Poenget er at det kan ta tid fra noen utsettes for noe, til man melder fra til politiet.

Hvordan vil du vurdere PODs mulighet for overordnet og langsiktig planlegging under pandemien? Har det vært mulig å gjøre?

Jeg synes det har vært veldig krevende. Planleggingshorisonten endrer seg hele tiden. Den har vært med korte intervaller. Jeg vil si at også med tanke på det som ligger foran oss nå, så er det korte horisonter. Skal vi trekke på Forsvaret i stort, så er det fint å kunne gi dem et godt forvarsel om hvor lenge dette kommer til å vare? Til tider er det uker som har vært planleggingshorisonten vår.

Dette er en nasjonal sektorovergripende krise. Kan du si noe om hva slags samarbeid dere har hatt med andre direktorater og departementer for å håndtere pandemien?

Jeg vil si at vår viktigste samarbeidsflate har vært beredskapsutvalget hvor vi har vært fast deltager. Vi har også hatt gjensidig liasonering, ved at vi har vært til stede hos helse og de har vært til stede hos oss. Det samme gjelder Forsvaret. Forsvaret har vært hos oss, og vi har vært hos dem. Når det gjelder Forsvaret er det en allerede etablert liasonering. All den tid vi har trukket så kraftig på ressurser fra Heimevernet, har nok det vært veldig greit. Vi har hatt utstrakt liasonering. Så har det også vært bilaterale møter med Hdir på stabssjefsnivå. Jeg har hatt et par møter med Guldvog, men møtene har først og fremst vært på ett eller to nivåer ned. Den viktigste samarbeidsflaten er kanskje B-utvalget.

Hva mener du med B-utvalget?

Beredskapsutvalget for covid-19.

Er det kun JD som har kommet med innspill, signaler og oppdrag som har påvirket PODs prioriteringer, eller har dere også innspill, signaler og oppdrag fra andre - for eksempel helsesektoren?

Jeg har opplevd at linjene har fungert godt. Det er ikke andre som i utgangspunktet har gitt oss oppdrag, det har kommet via departementet. Men det har selvfølgelig vært initiert oppdrag fra et annet sted. Det er helse som kanskje har vært viktigste premissgiver inn.

Men da har det kommet fra justis likevel?

Ja. Det kan være noe som har kommet fra siden som jeg ikke vet om, men jeg opplever at linjen har fungert greit.

Hvordan har PODs styring av politidistriktene vært under pandemien? Har det vært annerledes enn normalt?

Det har vært dratt opp i takt. Det har vært knyttet til at vi blant annet har hatt stab hele tiden. Jeg husker ikke antall delordre, men jeg tror det er om lag 60 delordre som har kommet i løpet av pandemien. Da har det vært en god ting å forankre det godt før det går ut. På stabssjefsnivå har det vært ukentlige møter med politidistriktene på VTC. Til tider har vi hatt ukentlige møter med politimestrene hvor jeg har deltatt sammen med beredskapsdirektør og ledergruppe i POD.

Har det vært noen endringer underveis i pandemien i måten dere har jobbet på?

Det var særlig hyppig da Norge stengte ned mars 2020 og i ukene som fulgte. Da var det ukentlige møter. Når tiltakene har blitt lettet på har det vært litt mindre. Da grensekontrollen ble utvidet og det ble bestemt at man skulle ha 100% grensekontroll på indre Schengen, var det innledningsvis også hyppige møter. Vi hadde tett dialog med politimestrene om hvordan vi skulle fristille 400 ekstra. Vårt forslag i POD var da at vi måtte ha et nasjonalt opplegg. Lønningsposen ble UP, så ble det fordelt kriteriebasert basert på hvordan vi så for oss at grensekontrollen ville bli utfordret i de respektive politidistriktene. Det ble tildelt flest ressurser i de distriktene vi så det ville bli tyngst. Jeg håper politimestrene opplever at vi hørte på deres råd og at de fikk mulighet til å komme med innspill underveis om hvordan fordelingen skulle gjøres, og hvordan vi vektet hvem som skulle få ressurser og ikke få ressurser. Gitt forutsetningene, tror jeg vi et godt stykke på vei har klart å formidle ut informasjon og skapt nødvendig forståelse og forankring for de endringer som kom fortløpende.

Hvordan vil du vurdere politiets beredskap for en pandemisituasjon?

Vi hadde leste risikobildet til DSB og så at pandemi lå høyt oppe. Jeg tror ikke vi så at vi skulle bli truffet med indre Schengen grensekontroll. Vi har ikke hatt noen planer for hvordan vi raskt skal skalere opp og løse dette oppdraget. Jeg tror også vi ikke hadde et godt og robust lager med smittevernutstyr. I en innledende fase var det betydelig utfordringer med å skaffe tilstrekkelig smittevernutstyr. Det løste seg etter hvert, men vi hadde ikke et stort nok lager i Politiets fellestjenester (PFT).

Var politiet dimensjonert for de oppgaver dere har blitt satt til å løse i pandemien?

Nei. Hadde vi ikke fått tilført ekstra ressurser og hadde vi ikke hatt et bistandskonsept i Norge som gjør at vi kan trekke på ekstra ressurser som Toll og Heimevernet, hadde vi vært nødt til å sideforskyve ressurser i betydelig grad. Det hadde gått utover vår oppgaveløsning. Vi måtte ha brukt alt operativt personell for å håndtere grensekontrollen, også etterforskere.

Er det noen andre områder/ felt der det har vært særlige ressursutfordringer?

Jeg har erfart at det først og fremst er grensekontrollen som virkelig har utfordret oss. I tillegg har nok UP opplevd at deres kjerneoppdrag til tider ble skadelidende som følge av at vi disponerte deres ressurser til grensekontroll.

Har de store regionale forskjellene først og fremst vært knyttet til grenseoppdraget, eller også andre oppdrag?

Det har først og fremst vært knyttet til grenseoppdraget. Jeg vil si at Øst politidistrikt har brukt betydelig av sine ressurser, også ut over det de har fått tildelt. Øst politidistrikt treffes av Gardermoen og Svinesund. Det er et stort politidistrikt. De har også parallelt blitt truffet av store alvorlige straffesaker, og hatt en rekke drap. I tillegg håndterte de Gjerdrum-hendelsen. De har etter forutsetningene gjort det aldeles imponerende. Men de har sideforskjøvet kraftig og brukt mye overtid. Mannskapet i Øst har vært strukket, særlig før de etablerte krisestab knyttet til grensekontrollen.

Er det andre omprioriteringer dere har gjort for å få ressurser til grenseoppdraget og karantenehotellordningen?

Jeg har nevnt at vi har brukt PU og UP, og at vi har brukt andre bistandsressurser. Jeg opplever ikke at vi i utstrakt grad har flyttet på etterforskere eller annet operativt personell fra et sted til et annet. Vi opplevde at vi fikk et ansvar for å gi råd og veiledning knyttet til karantenehotell. Det har i befolkningen antagelig blitt oppfattet mer som at det er politiet som bestemmer, men det har vi ikke gjort. Vi har kun gitt veiledning og råd. Oppdraget vårt har vært å gi råd og koordinere innsatsen. Det kunne like gjerne vært DSB som hadde den koordinerende rollen, men de har ikke mannskaper på bakken i samme grad som politiet. Derfor gikk oppdraget til oss.

Hvorvidt har planlegging og ressursbruk blitt påvirket av at grenseoppdraget har endret karakter på grunn av regelendringer og endringer i innreisevolum?

Samtidig som man har begrenset innreise, har man åpnet for flyt av varer, nødvendige tjenester og personer. Et eksempel er Lofotfisket, som er helt avhengig av utenlandsk arbeidskraft. Det ble en betydelig utfordring for særlig Nordland politidistrikt. De var nødt til å snu seg rundt, og allokere ressurser opp til grensen til Sverige for å håndtere dette. De har hatt nødvendig bistand fra Heimevernet underveis. Det var en krevende øvelse. Folk skulle slippe igjennom og det skulle kontrolleres. Samtidig slet man litt med å forstå hva som var effekten av det de holdt på med. Kombinasjonen av at man skulle ha en troverdig grensekontroll, men samtidig slippe inn så mange basert på mange unntak, ble krevende. Det fordret ressursomdisponeringer i Norland politidistrikt i en periode.

Gikk det på bekostning av andre oppdrag de skulle gjennomføre?

Jeg har ikke hørt at det har gått utover etterforskning. Det kan ha ført til at de måtte prioritere tilstedeværelse på grensen, når de kanskje burde kjørt patrulje andre steder. Men jeg har ikke hørt at det har medført alvorlige eller dramatiske konsekvenser.

Kunne oppdraget vært løst på bedre måter med tanke på disponering av ressurser/personell?

Jeg tror det hadde gjort det lettere for oss om antall grensepasseringssteder hadde vært markant redusert, slik at vi kunne konsentrert innsatsen på færre steder. Vi fikk reduksjon etter hvert. Det var helt nødvendig all den tid det var en nødvendighet at vi skulle kontrollere alle. Vi hadde ikke klart å kontrollere alle grensepasseringssteder.

Så må det også ses opp mot hvor mange unntaksbestemmelser som til enhver tid har vært gjeldende. Desto flere unntak, desto flere kan presumtivt komme over grensene. Da er det en logistikkutfordring all den tid vi ikke har den fysiske logistikken for å håndtere en 100% indre Schengen grensekontroll.

Vi hører rykter om form for forskjellig praktisering de forskjellige grensene imellom – kan du si litt om hva dere gjorde for å sørge for likebehandling og normering av de grensene dere har behandlet?

En 100% likebehandling vil vi nok ikke klart. Det har blitt lagt opp til mye skjønn, for eksempel knyttet til hva som er nødvendig reise. Som avbøtende tiltak etablerte vi en

andrelinje og tredjelinje «back office» hvor man kunne ta kontakt for å få hjelp til regelverkstolkning. Det har kommet historier om folk som har blitt behandlet forskjellige.

Det har vært iverksatt en rekke tiltak og foretatt en rekke forskriftsendringer underveis i pandemien. Kan du fortelle om hvordan dere har arbeidet for å iverksette oppfølging av tiltakene?

En grunntilnærming til det å håndheve disse reglene har for det første vært at vi skal gjøre det vi kan med råd og veiledning, og deretter pålegg. Vi har forsøkt å anvende straff med måte og med klokskap. Det er ganske viktig. Jeg har ikke påtalemyndighet. POD har ikke påtalemyndighet. Vi har hatt dialog med riksadvokatembetet om policy, med tanke på brudd på smittevernlovgivning osv. Vi har hatt dialog og gitt føringer i møtene med politimestrene hvor også riksadvokaten har deltatt. Møtene har vært avholdt ukentlig eller hver 14. dag. Vi har f.eks. forsøkt å ha klok tilnærming av håndheving av for eksempel hytteforbud. Fokuset har vært råd og veiledning. Vi har forsøkt å være ute i forkant og si at vi kommer til å være til stede, følge med og håndheve regelverket. Men vi har virkelig forsøkt å anvende straff med forsiktighet, straff har vært forbeholdt de klare og alvorlige overtredelsene. Som politi er vi avhengig av tillitt. Det er grunnkapitalen vår. Forståelsen av å være samfunnets sivile maktorgan i et liberalt demokrati, hvor man plutselig drar til med inngripende tiltak overfor befolkningen, er en skjør balanseøvelse. Den lar seg gjøre fordi det er høy tillitt til myndighetene i Norge. Det er kapitalen vår og den må vi gjøre det vi kan for å opprettholde.

Når det gjelder hytteforbudet, forsamlingsforbudet, grensekontrollen mv. Hvordan prioriterer for eksempel Sør politidistrikt ressursene sine?

Vi har gitt som føring ut at det må være risikobasert. Der man tenker man kan bidra til å begrense alvorlig smitte skal man gjøre en jobb, være tydelig, håndheve og gi råd og veiledning.

Betyr det at prioriteringer gjøres i distriktene, ikke hos dere?

Riksadvokaten er den som gir føringer for prioritering av hva som er alvorlig, hva som skal håndheves og hvordan det skal håndheves. Så har vi som direktorat gitt føringer for når vi bør prioritere råd og veiledning, og for eksempel tilstedeværelse i parker eller på steder hvor folk fester mv. Det vil typisk komme fra oss.

Har dere gjort noe annet for å følge opp politidistriktene når de skal håndheve ulike tiltak?

Prioriteringene til politiet er nok ganske intuitive med tanke på liv og helse. Vi skal prioritere det alvorlige. Så har vi også gitt veiledning om hvordan vi skal håndtere for eksempel hytteforbud. Vi har tilstrebet lik behandling i landet som sådan. Dette har vært temaer på møtene som blant annet jeg har hatt med politimestrene. Vi har også delt beste praksis.

Har dette oppfølgingsarbeidet mot distriktene endret seg underveis i pandemien?

Når vi har vært mer tilbake til normalen har ikke møtene vært så hyppige. Når det har vært nedstengning og regelendringer har kommet fort, har vi hatt hyppige møter. Vi har fulgt utviklingen i pandemihåndteringen og justert hyppigheten deretter.

I dokumentasjonen vi har mottatt vises det til at Påtalemyndigheten har henlagt nærmere 90% av sakene om overtredelse av plikten til opphold på karantenehotell. Kan du si litt om hvordan politiet har fulgt opp rapportering om slike brudd?

Jeg håper det har vært mye råd og veiledning i forkant. Vi har hatt en dialog med departementet i forkant av at reglene trådte i kraft, hvor vi har spørsmål knyttet til om det kunne være grunnlovsstridig. Vi så det kom noen betenkninger ganske tidlig fra noen professorer som mente dette kunne være grunnlovsstridig. Vi har tenkt noe av det samme, og tenkt at vi må være varsomme med å straffebelegge dette dersom det er i strid med grunnloven. Vi har hatt god dialog med departementet underveis.

Ser du noen utfordringer knyttet til politiets rolle når det gjelder oppfølging av overtredelse av plikten til opphold på karantenehotell?

Meg bekjent har vi ikke hjemmel til for eksempel å hente folk for å plassere de i karantene, så det vil jeg håpe ikke har skjedd. Men det kan ha blitt opprettet en anmeldelse som har blitt henlagt fordi man har vært i tvil om at de grunnleggende strafferettsvilkårene har vært oppfylt.

Har det vært andre typer regelbrudd knyttet til karantenehotellordningen som for eksempel ordensforstyrrelser? Hvordan er eventuelt disse fulgt opp av politiet?

Det kjenner jeg ikke til. Jeg tror jeg kan si at grunnholdningen har vært råd og veiledning. Ikke bruk av makt.

Vi har hatt en modell hvor vi dels har hatt nasjonale forskrifter og dels lokale forskrifter – har dere hatt samme tilnærming til nasjonale og lokale forskrifter når det gjelder oppfølging?

Nå spør du så detaljert at jeg er usikker på hvordan dette er håndhevet der ute. Det jeg kan stå inne for er at tilnærming i liten grad har vært straffeforfølgning om man har vært i tvil om at forskriften står seg. Om det er en lokal forskrift som skal hjemle bruk av straff, så har man vært veldig forsiktig med å gjøre det, med mindre man vet at hjemmelsrekken holder helt hjem. Rollen vår har vært å gi råd og veiledning, men det er ilagt straffesanksjoner som har vært relatert til covid. Jeg vil tro hjemmelsrekken i de tilfellene har vært klar og tydelig.

Du har snakket en del om råd og veiledning ved grensekontroll og karantenehotellene. Hvor godt rigget har politiet vært på å gi denne veiledningen?

Det er ikke noe vi har øvd på, for å si det sånn. Det har handlet om å forsøke å fortolke regelverket underveis og gi så gode råd som vi kan. Jeg er egentlig litt imponert. Jeg tror det at våre mannskaper til dels har stått i mye kjeft. Det har vært mange ferske politiutdannede personer som har forsøkt å fortolke et regelverk som til dels har vært komplekst. De har vært forberedt i den forstand at de har en bachelorutdanning hvor noe av det viktigste du lærer er å snakke med folk.

Når dere har fått tilbakemeldinger om at mannskapet har fått mye kjeft for eksempel ute ved karantenehotellene. Hva har dere gjort med de tilbakemeldingene for å forbedre situasjonen?

Vi spiller dette opp til departementet, med tanke på neste korsvei. At de vurderer om regelverket er lett tilgjengelig, om det er begripelig og om vi kan omsette dette til handling der ute. Jeg håper departementet opplever at vi har vært tydelige og formidlet tilbakemeldinger om situasjonen vi har stått i.

Når det gjelder grenseoppdraget som POD har hatt under pandemien, hvordan er dette konkret organisert, herunder rapporterings- og kommandolinjen, fra overordnet nivå i POD og ned til politidistriktene og førstelinjen i grensekontrollen? Når tas beslutninger, og hvem bestemmer hva og hvor?

Det er direktoratet som sender ut en form for nasjonal operasjonsordre når det kommer regelverksendringer som fordrer at man endrer noe i oppgaveløsningen der ute. Så har vi det nasjonale ansvaret for det, og så er det politidistriktene som er det utførende leddet.

De som er ytterst bestemmer ingenting?

Om det skal være risikobasert vil det ligge beslutningsmyndighet til ytterste ledd for å gjøre den risikovurderingen, men basert på noen kriterier. Kriterier som for eksempel at man har samarbeidet med helse og andre sektorer som mener noe om hvilke risikoer man skal legge vekt på. Det er noen kriterier man har å støtte seg på, men siste beslutning tas av de som er der ute.

Vi ser i dokumentasjonen vi har mottatt at POD har gitt uttrykk for at de ønsker å redusere egen innsats, eventuelt overlate oppgavene til andre, når det gjelder veiledning/rådgivning av plikt til å bo på karantenehotell. Kan du si litt om hvilke vurderinger POD har gjort rundt dette, og hvordan POD har formidlet videre ønsket om redusert innsats på dette området?

I utgangspunktet fordi vi mener at det er DSB som bør ha den koordinerende rollen der ute. Her har vi fått en oppgave, antagelig fordi man erfarer at politiet tar oppdrag og fordi DSB har manglet disse føttene på bakken. Der er det noe å se på i læringsøyemed. Eksempelvis ved at oppdraget til POD og dimisjoneringsrollen av POD endres hvis det er en forventning at vi skal ha en koordinerende rolle i en fremtidig nasjonal krise som strekker seg over tid.

Du nevnte innledningsvis en frykt for at tillitten til politiet kunne bli svekket. Kan du si noe mer om det? Har dere indikasjoner på at tillitten har blitt svekket?

Ikke enn så lenge, men vi har en tillitsmåling som vi kjører årlig. Vi har hatt en måling nå som vi får svaret på. Jeg er spent på hvordan vi scorer. I den forrige gikk vi litt frem. Vi registrerer at tillitten til andre myndigheter etter hvert har falt.

Kan du beskrive form og innhold på PODs samarbeid med andre etater? Du har snakket litt om DSB, men kunne du også beskrevet samarbeid med FHI, Hdir, Bufdir, FHI og statsforvalterne når det gjelder håndtering av grenseoppdraget og karantenehotellordningen under pandemien?

Det har vært utstrakt koordinering og samhandling både opp mot DSB, helse, Forsvaret og Toll underveis. Gitt forutsetningene har man gjort så godt man har kunnet for å være koordinerte, og ha nødvendig grad av ansvarsdeling og situasjonsforståelse seg imellom. Jeg tror det etter hvert kom bedre på plass lokalt hva kommunenes rolle skulle være for

karantenehotell. Vi veiledet og kunne si hvilke hotell de skulle på, men rigget rundt karantenehotellene var et kommunalt ansvar.

Det har vært en diskusjon om hvordan man skal tolke regelverket for karantenehotell. I kommunen har de både tatt kontakt med FHI, Hdir og statsforvalter for å få hjelp til å tolke regelverket. Har POD hatt noe rutine på å bistå i hvordan man skal forstå regelverket og er det ev. samkjørt med helselinja slik at man får en lik forståelse av regelverket?

Det jeg kan svare for er hvordan vi har rigget oss med første-, andre- og tredjelinje med tanke på regelverksforståelse, men det har først og fremst vært knyttet til innreisereglementet. Om vi har hatt samme linje opp til helse for å forstå regelverket knyttet til karantenehotell, det vet jeg ikke. De detaljene sitter jeg ikke på.

Det at politiet er de som gir råd og veiledning om hvorvidt du skal på karantenehotell – som for noen kan oppfattes som en plikt – har du noen refleksjoner rundt den rollen til politiet opp mot behovet for tillit?

Du er rett i kjernen der. Jeg kan ikke se for meg at de som har gitt rådene der ute, alltid samtidig har sagt at «jeg har ikke myndighet til å pålegge deg dette». Jeg tror mange av de som har møtt politiet i uniform har oppfattet våre råd som et pålegg. Det er en krevende problemstilling. Vi har vært klar over at det har vært råd, men jeg har ikke eksakt kunnskap om hvor gode tjenestepersonene har vært til å formidle dette ut til publikum. De har vært i en svært presset situasjon.

Du nevnte at dere har folk på bakken og at det nok var grunn til at dere fikk denne oppgaven, men kan det også skyldes at man har ønsket at politi skulle stå der i uniform fordi det ville gi en større effekt?

Jeg håper ikke det og jeg tror ikke det. Jeg tror oppgaven ble gitt til politiet fordi vi er så mange, er operative og er til stede.

Kan du beskrive PODs involvering i regelverksprosesser?

Det er først og fremst departementet vårt som har sittet sammen med helse, og det er nok der reglene har blitt meislet ut. Jeg synes JD har vært så flinke de kan være med tanke på å gi oss «heads-up» og forhøre seg med oss når det har vært tid for det. Men det er klart at det kan ha skjedd så fort at det ikke har vært rom for det. Reglene har kommet på en fredag ettermiddag, og da skal vi omsette det til noe som er gripbart for våre mannskaper. Det har nesten vært en umulighet å få dette ut og gjøre det forståelig tidnok. Derfor har vi hatt dette rigget med første-, andre- og tredjelinje. Hadde vi ikke hatt det, så hadde det nok vært svært vanskelig for mannskapene der ute.

Har det vært endringer underveis i pandemien i krav om hurtigheten for iverksettelse?

Det har variert. Vi hadde et møte med departementet hvor vi viste til hvor hyppig regelverksendringene kom. Det var nok nyttig for dem. Så har det nok vært kommunisert så godt man har kunnet fra JD til HOD om at endringene kommer veldig hyppig, og at det er vanskelig å iverksette.

Når og hvordan har nye regler og tolkningen av disse blitt kommunisert ut til politidistriktene og politiet på grensen?

Vi har rigget egne VTC-møter med stabssjefene. Om det har kommet flere i løpet av uken, har det vært skjærskilte møter om det. Ellers har vi brukt dette ukeshjulet, og det faktum at vi har vært i krisestab i POD, som en fin mulighet til å treffe dem. Da formidler man også det som har vært nytt siden sist.

Kunne man etter din vurdering gjort denne på en annen måte?

Kanskje høres jeg kritisk ut, men jeg er egentlig imponert over hvordan helse har løst dette her. Jeg synes man har gjort alt man har kunnet. Man har ikke visst effekten av å ha et finmasket grensekontrollsystem og hvilken effekt det har hatt på importsmitte. Om dette har vært det rette tiltaket å sette inn, det vet jeg ikke. Kunne man latt være eller skulle man stengt helt? Det er noen sånne avveininger som har vært veldig vanskelige.

Oppsummert - hva har vært det aller mest problematiske for politiets rolle under pandemien når det gjelder innreiserestriksjonene?

Det har vært hyppigheten i endringer og et til dels et komplekst regelverk

Vi ønsker å snakke om hva POD vet om konsekvenser av pandemien på ulike kriminalitetsområder.

Først lurte vi på hva dere vet om konsekvenser for vold og overgrep i nære relasjoner?

Det er det som er det vanskelige, all den tid det er et etterslep og det går tid fra det skjer noe til man melder fra. Vi har ikke fasiten nå, men etterretningsproduksjonen vår synliggjorde i alle fall en bekymring knyttet til sårbare barn og unge når samfunnet stengte ned. Da mistet man disse arenaene hvor barn møter andre trygge voksne. Vi beskrev dette som en tydelig trussel, særlig for barn som kommer fra marginaliserte eller sårbare hjem, med for eksempel rus eller psykisk sykdom. Der har vi vært særskilt bekymret. Svaret får vi om noe tid. Dette er også beskrevet i en omverdensanalyse som FFI har produsert for JD i forbindelse med deres langtidsplan.

Hva med kriminalitet i digitale rom?

Forut for pandemien så vi at seksuelle overgrep mot barn og unge hadde en betydelig økning, hvor flaten det skjedde på var i det digitale domenet. Det er også knyttet til at vi har hatt saker med enkelttilfeller hvor det har vært 400 fornærmede. Vi antar at det kan være flere slike saker hvor det er én eller to overgripere, og flere hundre fornærmede. Vi så en betydelig økning av dette forut for pandemien. Når jeg ser på statistikken, har det vært en liten topp i 2017 for mishandling i nære relasjoner. Det var en liten tilbakegang i 2018 og 2019. Så går det litt opp igjen i 2020. Jeg kan ikke tydelig lese en effekt av pandemien i statistikken. Anmeldt voldskriminalitet i stort har faktisk gått ned i pandemien. Det er særlig knyttet til uteliv.

Hva med hatprat, sjikane og trusler i digitale fora?

Vi har beskrevet det som en økende trussel, i politiets trusselvurdering for både 2020 og 2021. Vi har særlig fremhevet det som trusler rettet mot samfunnsdebattanter, lokalpolitikere etc.

Politikere på Stortinget og myndighetspersoner er PSTs domene, men vi har beskrevet det som en trussel mot demokratiet i et litt lenger perspektiv. Det er så hatefullt og så massivt i sosiale medier for samfunnsdebattanter og lokalpolitikere, at de kvier seg for å delta i debatten.

Ser dere tendenser til at det utvikles nye kriminalitetsområder / kriminalitetsformer i kjølvannet av pandemien?

Hva som følger av pandemien eller av at samfunnet har blitt stadig mer digitalisert, det er vanskelig å vite. Vi har tatt noen digitale kvantesprang samfunnet som sådan, også under pandemien. At det kan ha åpnet for kriminelle aktører og at de har funnet en ny modus operandi kan vi ikke utelukke, men vi har ikke beskrevet dette som en særskilt effekt av pandemien.

Nedstengningen har ført til at mange fritidstilbud ble stengt. Hva er politiets opplevelse av konsekvensen av det, og hva er dere bekymret for i den sammenhengen?

Vi var bekymret for barn og unge som ikke har det greit hjemme, og som utsettes for vold og overgrep. Plutselig var de stengt inne med overgriperne sine uten mulighet til å si fra. Vi gjorde i utstrakt grad kompensierende tiltak når samfunnet stengte ned i mars 2020. Vi hadde nettpatruljer, vi intensiverte samarbeid med barnevern lokalt og sentralt, fulgte opp SARA¹-koordinatorene våre ukentlig, hadde koordineringsmøter med barnevern og helse om avhør man ikke fikk gjennomført etc. Slike typer tiltak kom vi ganske raskt i gang med.

Har det fått konsekvenser for ungdoms tilstedeværelse eller adferd i det offentlige rom?

Ikke annet enn at vi har sett et fall i utelivsrelatert kriminalitet. Det ble mindre av det når samfunnet stengte ned. Er det noe spesielt du tenker på?

At stenging av for eksempel fritidsklubber påvirket ungdoms atferd?

Når samfunnet åpnet opp igjen, og man kunne samles i parker og slik, tok det litt av. Det var en begrensning på hvor mange som kunne være samlet. Det var ikke streng håndheving av det annet enn at vi reiste rundt og løste opp store grupper.

Det står i tildelingsbrevet for 2021 at politiet skal vurdere tiltak for å sikre mer stabil kapasitet og kompetanse på etterforskningsfeltet blant annet når det gjelder internettrelaterte seksuelle overgrep. Hvordan arbeider dere for å nå denne målsetningen?

Det handler om hvordan vi kan forebygge, og det handler om både Politiet og Kripos sin rolle, herunder å gi ansatte kunnskap om digital sporsikring. Operasjon Sandra hvor det var to gjerningspersoner og over 400 fornærmede lammer en etterforskningsavdeling. Et politidistrikt kan ikke ha mange slike saker. Åpner du en sånn sak er det Pandoras eske. Vi kan ikke håndtere alle slike saker reaktivt og etterforske alle slike saker til bunns. Det handler ikke kun om kompetansen til politiet og at vi skal ha flere etterforskere, men det handler om å ramme inn saken, se på eksempelvis de 30 mest alvorlige forholdene, etterforske disse og la

¹ Spousal Assault Risk Assessment

hjelpeapparatet håndtere de øvrige sakene. Om en gjerningsperson dømmes for 30 forhold eller 100 vil det antagelig ikke ha vesentlig å si straffeutmålingsmessig.

Jeg leser det ikke så bokstavelig at vi skal ha 1000 nye etterforskere knyttet til etterforskning av overgrep i det digitale domenet, men at det handler vel så mye hvordan vi innretter håndteringen av det. Beskjæring av sakskompleks er kanskje det viktigste vi kan gjøre som politi for å håndtere slik type kriminalitet i fremtiden. Vi må ha god etterretningsproduksjon, og gjøre godt forebyggende arbeid. Dvs. å gjøre barn mindre sårbare for seksuelle overgrep herunder tilnærming fra voksne som bedriver grooming. Barna sitter hjemme i et pikerom eller gutterom, og lures til å gjøre seksuelle overgrep på seg selv. Det er det mye av dette handler om. Skal vi lykkes handler det mer om å redusere sårbarhet og bygge motstandskraft hos disse unge menneskene, enn å komme inn reaktivt etterpå.

Hvordan samarbeider dere med andre instanser eller etater i denne forebyggingen?

Vi samarbeider særlig med kommunalt nivå, barnevern og skoler. Vi tilbyr opplæringsmateriell og undervisningsmateriell til skoler og andre som er i kontakt med barn og unge. Der har Kripos gjort en god jobb. «Delbart» er en type informasjonsmateriell som er pløyd ut bredt. Jeg håper at de som er i kontakt med barn og unge erfarer at de har en god link inn til politiet. Vi jobber kunnskapsbasert med å treffe på de rette instansene.

POD var representert i Beredskapsgruppa for tjenester til sårbare barn og unge, som ble ledet av Bufdir. Hva er PODs erfaring med denne gruppa?

Jeg erfarer at noe av det som kom ut av samarbeidet innledningsvis – og da må jeg ta et lite forbehold – var at de rette instansene satt seg ned og vurderte de barna som man hadde fått melding om at hadde vært utsatt for noe, og iverksatte avbøtende eller akutte tiltak. At man har tenkt litt annerledes. I normalsituasjon har det vært en prosedyre som har rullet og gått hvis man har fått melding om at et barn har vært utsatt for vold eller overgrep. Det skal foretas avhør og man skal komme til barnehuset etc. Jeg oppfatter at noe av det som har kommet ut av den tverrgående gruppa er at man hadde et lokalt samarbeid, evnet å improvisere for å hjelpe særlig risikoutsatte barn, da barnehusene til dels var lukket på grunn av smitteverntiltak.

Har du inntrykk av at innspillene POD kom med i gruppe ble tatt alvorlig og fulgt opp?

Jeg erfarer at man har hatt god dialog og en faglig dialog.

Var dette den viktigste kontaktflaten mot beslutningstakerne for POD, eller var det andre arenaer som var viktigere?

Vi har politiråd og politikontakter i alle politidistrikt. De er vår link inn til kommunene. Det å bruke den etablerte strukturen har vært særlig viktig for oss. Ukentlig kontakt med disse SARA-kontaktene ute i politidistriktene slik at vi har trygget dem på hva de kan gjøre av avbøtende tiltak, har vært vel så viktig. Politikontaktene og rollen ut mot kommunen, ut mot lokalt barnevern, og ut mot ordfører og rådmann har vært veldig viktig for oss.

Hva har POD lært av arbeidet med pandemihåndtering som dere ønsker å ta med videre? For eksempel organisering, samarbeidsrelasjoner eller annet?

Jeg tror jeg skal starte med indre bane og det er behov for utholdenhet. Utholdenhet for oss som direktorat med 288 ansatte og en beredskapsavdeling som har hatt krisestab. Vi har forsøkt å avvikle den, men da har det bare dratt seg til igjen med økt smitte. Vi har hatt krisestab i 1 år og 8 måneder, og erfarer egentlig at vi er for dårlig bemannet til å kunne ha utholdenhet så lenge, og særlig til å håndtere en krise i krisen. Kanskje to kriser i krisen.

Hvordan kan dere bygge utholdenhet?

Det handler om manpower, men også det å kunne trekke på ressurser der ute. Ha trent personell som kan komme inn og hjelpe oss. Det å sitte i krisestab i et direktorat er litt sært. Du kan ikke sammenligne det med et politidistrikt, så det fordrer opplæring og planverk. Det å ha et skalerbart planverk for også å kunne stå i det over tid er det viktigste. Både rammene rundt med planverk og skaleringsmuligheter, samt det å ha en grunnbemanning så du ikke sliter ut mennesker.

Er det noen andre former for samarbeid som burde vært aktivert eller omorganisert på noe vis?

Jeg har lyst til å skryte av sentralt totalforsvarsforum. Det er først og fremst Forsvarets behov for å ha støtte fra det sivile samfunnet i krise og krig. Der har man i det minste funnet en mekanisme som har blitt ganske kraftig drillet og øvd de siste årene. Når det gjelder aksene Forsvaret, DSB og politiet, er det kanskje rom for å se på ytterligere samhandling. Det er ikke bare pandemier vi skal håndtere fremover. Vi skal også håndtere f.eks hybride trusler. Man kan se for seg at ulike typer trusler og hendelser er sammenfallende i tid. Noe kan være sivilt og noe kan være militært. Der er det behov for å gjøre et stykke jobb. Mye er gjort, men vi er ikke i mål.

Er det noen fremtidige grupper, ev. kriminalitetsformer, du er særlig bekymret for?

Det vi snakker om av hybride hendelser, hvor man ikke vet om det er en fremmed makt som truer oss eller er det «gun for hire» som sitter på andre siden av jordkloden, eller er det en kommersiell aktør som truer med løsepengevirus? Vi er sårbare i det digitale domene i Norge fordi vi er så gjennomdigitalisert. En fremtidig større krise i Norge vil ha digitale elementer. Det er et evig behov for å utvikle vår kapasitet og ikke minst redusere sårbarhet på det området.

Er det noe du mener jeg burde spurt deg om som jeg ikke har spurt deg om?

Nei. Jeg synes dere har spurt om veldig mye. Dere får bare komme tilbake om det er noe som er uklart.

Digital gjennomgang 18.01.2022. Referat godkjent av Benedicte Bjørnland sammen med Ane Roald som bisitter

Oslo, 18.01.2022 Linda Aamodt